

Acht manieren om fossiele steun af te bouwen

In de Kamerbrief van 14 september¹ erkende Minister Wiebes dat 'fiscale prikkels' voor fossiele brandstoffen niet in de energietransitie passen. Toch werd geen enkel concreet nieuw voorstel gedaan om de miljardensteun af te bouwen.

Nederland heeft in 2013 in EU-verband afgesproken² om uiterlijk dit jaar te stoppen met milieuschadelijke subsidies, inclusief die voor fossiele brandstoffen. Maar er is bijna niets gebeurd. Sinds die tijd wordt fossiel met 7 tot 8 miljard per jaar gesteund, waarvan 4 tot 5 miljard 'subsidies'³.

Accepteer niet dat we vastzitten aan deze fossiele steun vanwege een internationaal speelveld, Europese richtlijnen en andere belangen. Hierbij 8 voorstellen die Nederland zelf kan uitvoeren.

Inhoudsopgave

1. Glastuinbouw: steun verduurzaming, niet meer gasgebruik (128 miljoen)
2. Help kerken en NGOs de winter door zonder energieverstopping (28 miljoen)
3. Maak de wereld niet nog fossiel via onze exportsteun (1,2 miljard)
4. FMO: Arme landen verdienen een economie met toekomst (38 miljoen)
5. Eerlijke en effectieve energieprijzen voor de zware industrie (89+ miljoen)
6. Offshore olie en gas: het is te duur, dus laat het zitten (170 miljoen)
7. Scheepvaart: Doorbreek de internationale impasse (1,4 miljard)
8. Luchtvaart: Progressieve vliegtaks die fossiele steun opheft (2,1 miljard)

- Aanbevelingen over Europese en internationale afspraken

NB: de genoemde bedragen in de koppen zijn euro's per jaar, op basis van ons onderzoek van dit jaar⁴.

1. Glastuinbouw: steun verduurzaming, niet meer gasgebruik (128 miljoen)

De tuinbouw profiteert van een energiebelastingkorting voor het gebruik van aardgas voor verwarming. De belastingvermindering is afhankelijk van deelname aan vrijwillige overeenkomsten om de energie-efficiëntie te verbeteren. Maar door het gas goedkoper te maken, ontmoedigt de overheid de glastuinbouw juist om energie te besparen.

Het is effectiever om de korting om te zetten in een subsidie voor besparingsmaatregelen of verduurzaming. Of om de glastuinbouw te steunen met een belastingkorting op arbeid.

¹ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/09/14/kamerbrief-over-financiele-prikkels-voor-fossiele-brandstoffen-in-nederland>

² Zie het Environment Action Programme, artikel 84 i. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D1386&from=EN>

³ De WTO definieert subsidies als een financiële bijdrage van een overheid of publiek orgaan welke een voordeel oplevert. <https://www.trade.gov/trade-guide-wto-subsidies>

Wij komen tot minimaal 4,9 miljard euro aan subsidies per jaar. De OESO en IEA komen in hun onderzoek in opdracht van Nederland tot 4,3 miljard euro per jaar. OESO en IEA tellen de subsidie voor biomassa-bijstook niet mee, schatten de investeringsaftrek voor offshore gas lager in en geven geen waarde voor de vrijstelling van energiebelasting voor gebruik van gas en steenkool in elektriciteitsproductie. Dat zijn de belangrijkste verschillen.

⁴ Past Time For Action: Subsidies and public finance for fossil fuels in the Netherlands: <https://milieudefensie.nl/actueel/past-time-for-action-subsidies-and-public-finance-for-fossil-fuels-in-the-netherlands>

2. Help kerken en NGOs de winter door zonder energieverspilling (28 miljoen)

Sinds 2000 profiteren openbare religieuze dienstgebouwen en non-profitorganisaties (via de ANBI-regeling) van een korting van 50% op de energiebelasting voor verwarming.

Als de overheid non-profits en kerken wil blijven steunen, kan dat ook op een manier die niet het gebruik van fossiele brandstof goedkoper maakt, bijvoorbeeld door de belastingvoordelen op giften te verruimen, een belastingkorting op arbeid te geven of met subsidies voor verduurzaming van gebouwen of bedrijfsvoering.

3. Maak de wereld niet nog fossieler via onze exportsteun (1,2 miljard)

Nederlandse multinationals werken wereldwijd mee aan talloze projecten zoals pijpleidingen, havens en raffinaderijen voor de winning, verwerking en verplaatsing van olie en gas. De overheid steunt die projecten met verzekeringen en garanties van publiek geld. Daardoor krijgen projecten makkelijker privaat geld. Op dit moment gaat 98% van de steun voor energie naar fossiel. Op die manier maakt onze exportkredietverzekeringen andere landen afhankelijk van energiebronnen zonder toekomst, terwijl we haast hebben om de wereld duurzamer te maken.

Nederland kan per direct besluiten geen nieuwe fossiele projecten meer te steunen. Vervelend voor bedrijven die hier veel gebruik van maken, maar het dwingt hen ook met groene plannen te komen.

4. FMO: Arme landen verdienen een economie met toekomst (38 miljoen)

De Nederlandse ontwikkelingsbank FMO investeert nog steeds in fossiele projecten in arme landen. De bank wil daarmee energie-armoede helpen bestrijden. Zo steunde de FMO uitbreiding van een gasgestookte elektriciteitscentrale in Ivoorkust. De mensen in arme landen zijn pas echt geholpen als we klimaatverandering stoppen, als ze niet afhankelijk worden van energievormen met grote financiële risico's als gevolg van de *carbon bubble* en met groene energieprojecten die bovendien meer banen opleveren. Volg het voorbeeld van onder andere de Europese Investeringsbank (EIB).

FMO kan vandaag nog stoppen met het goedkeuren van nieuwe fossiele projecten en vervolgens landen als de Ivoorkust helpen naar een duurzame en toekomstbestendige economie.

-

NB: De regering rekent de exportsteun en FMO niet mee als fossiele overheidssteun, maar dat is het in onze ogen wel. Het zijn beide publieke geldstromen die de afspraken in het klimaatakkoord van Parijs⁵ ondermijnen.

⁵ Paris Agreement artikel 2.c: "Making finance flows consistent with a pathway towards low greenhouse gas emissions and climate-resilient development." - https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf

5. Eerlijke en effectieve energieprijzen voor de zware industrie (onbekend)

De elektriciteits- en gasprijzen voor de Nederlandse industrie zijn lager dan het gemiddelde van alle leden van het Internationaal Energieagentschap (IEA) en lager dan in Duitsland en Frankrijk⁶. Daardoor investeren Nederlandse bedrijven minder snel in verduurzaming en blijft bij ons de CO₂-uitstoot per verdiende euro hoger dan gemiddeld in de EU⁷. Het maakt ook ons vestigingsklimaat relatief duur en onaantrekkelijk voor groene en fossielvrije industrie.

Verhoog de elektriciteits- en gasprijzen voor de zware industrie door de vrijstellingen (deels) af te schaffen, de tarieven voor grootverbruikers (vooral voor schijf 4) te verhogen en/of een platte CO₂-heffing in te stellen die meer is dan een stok achter de deur.

Milieudefensie ziet het liefst dat de vrijstellingen volledig worden afgeschaft en de opbrengst (115 miljoen per jaar) gebruikt wordt voor woningisolatie voor lagere inkomens⁸. Daarnaast kan de rekening voor de verduurzaming van de industrie eerlijker verdeeld worden. Met een platte CO₂-heffing die begint bij 10 euro per ton betaalt vooral de zware industrie en niet het mkb zoals nu via de ODE.

6. Offshore olie en gas: het is te duur, dus laat het zitten (170 miljoen)

Voor de laatste restjes olie en gas op het Nederlandse deel van de Noordzee zijn de fiscale voordelen dit jaar verder uitgebreid met de investeringsaftrek voor marginale velden. Het doel is om het commercieel interessant te houden om deze velden nog verder leeg te halen. Maar het effect is dat de prijs voor deze voorraden gedrukt wordt, waardoor het bijdraagt aan meer consumptie van klimatschadelijke fossiele brandstof. Bovendien wordt er wereldwijd meer olie en gas geproduceerd dan verenigbaar is met de klimaatdoelen van Parijs.⁹

Het alternatief is simpel. Accepteer dat deze voorraden nooit gewonnen zullen worden en geef het bespaarde geld aan gemeentes voor gasvrije wijken.

7. Scheepvaart: Doorbreek de internationale impasse (1,4 miljard)

In weinig sectoren groeit de uitstoot van broeikasgassen zo hard als in de scheepvaart¹⁰. Maar de belastingvoordelen voor deze sector maken het financieel onaantrekkelijk om te verduurzamen. Door beperkingen in de EU Richtlijn Energiebelastingen en talloze bilaterale belastingverdragen is er een internationale impasse die dit in stand houdt. Maar dat maakt het niet onmogelijk voor Nederland om zelf een begin te maken dit te doorbreken¹¹.

⁶ An OECD/IEA review of Fossil Fuel Subsidies in the Netherlands, pagina 38: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/09/14/an-oecd-ia-review-of-fossil-fuel-subsidies-in-the-netherlands>

⁷ CBS-rapport - Emissie-intensiteit broeikasgassen Nederlandse industrie: https://www.cbs.nl/-/media/_pdf/2018/51/181221-rapport-emissie-intensiteit-nederlandse-industrie.pdf

⁸ Doorrekening CE Delft van Milieudefensie-warmtefonds: <https://milieudefensie.nl/actueel/doorrekening-warmtefonds>

⁹ Zie <https://www.nature.com/articles/s41467-020-17679-3> en <http://priceofoil.org/2016/09/22/the-skys-limit-report/>

¹⁰ Meer info: <https://www.transportenvironment.org/what-we-do/shipping-and-environment/shipping-and-climate-change>

¹¹ Zie ook: Unilaterally removing implicit subsidies for maritime fuels <https://link.springer.com/article/10.1007/s10368-017-0410-6>

De EU-richtlijn staat toe dat lidstaten de vrijstelling op accijns niet toepassen op de scheepvaart in eigen land. Nederland kan uit het gasolieprotocol uit 1954 stappen¹², dat is afgesloten met Zwitserland, Duitsland, Frankrijk en België. De opzegtermijn is 1 jaar.

Dat maakt de weg vrij om accijns te heffen op de binnenvaart, zoals in 2013 ook is ingevoerd voor pleziervaart. De leden van het gasolieprotocol zouden hier samen in kunnen optrekken, maar dat hoeft Nederland niet te weerhouden om zelf te beginnen.

Met een deel van de accijns kunnen we schippers helpen met de overstap naar fossielvrij transport¹³.

8. Luchtvaart: Progressieve vliegtaks die fossiele steun opheft (2,1 miljard)

De luchtvaart profiteert van alle sectoren het meeste van fiscale voordelen voor fossiele energie, door een vrijstelling op accijns voor kerosine en in mindere mate door btw-vrije tickets. Het gevolg is een ongelijk speelveld met ander vervoer en een subsidie voor de meest vervuilende vorm van mobiliteit.

De Europese Richtlijn Energiebelastingen beperkt het heffen van accijns op kerosine. Maar een milieuheffing op tickets is wel mogelijk. De tickettaks van dit kabinet moet 200 miljoen per jaar opleveren. Per saldo heeft de luchtvaart dan nog steeds een jaarlijkse subsidie van bijna 2 miljard.

Met een hogere tickettaks kan een groter deel van subsidie voor de luchtvaart worden opgeheven. Een progressieve tickettaks kan er bovendien voor zorgen dat vliegen niet onbetaalbaar wordt voor mensen die weinig vliegen, door de veelvliegers het hoogste te belasten. Maar het zou een goed begin zijn. Investeer de opbrengsten in het goedkoper en beter maken van internationale treinreizen en andere alternatieven.

Aanbevelingen over Europese en internationale afspraken

De hervorming van de Richtlijn Energiebelastingen en andere Europese en internationale afspraken is belangrijk, maar ook onzeker. We weten niet of de uitkomst voldoende zal zijn en per wanneer die uitkomsten effect gaan hebben. Landen wachten al veel te lang op elkaar. Het is tijd dat we onze eigen verantwoordelijkheid nemen en zelf in beweging komen, waar mogelijk samen met andere landen die voorop willen lopen. Een beter klimaat begint bij jezelf.

1. Steun een ambitieuze hervorming van de Richtlijn Energiebelastingen¹⁴ die EU-breed een einde maakt aan vrijstellingen voor industrie, luchtvaart en scheepvaart. (Maar laat dit geen excuus zijn voor binnenlandse stilstand.)
2. Zoek voorlopers binnen en buiten de EU om samen op te trekken bij het fossielvrij maken van ontwikkelingsbanken en exportkredietverzekeringen.
3. Pleit voor het fossielvrij maken van 1) Europese financiële instrumenten in Brussel en 2) de Wereldbank en andere ontwikkelingsbanken waar Nederland aandeelhouder van is¹⁵.
4. Pleit in Brussel voor concrete plannen voor het afbouwen van fossiele overheidssteun via de Nationally Determined Contributions als onderdeel van het klimaatakkoord van Parijs.

¹² Gasolieprotocol <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/trb-1954-7>

¹³ Elektrisch, waterstof of ammoniak zijn fossielvrije alternatieven voor scheepvaart. <https://www.transportenvironment.org/press/battery-hydrogen-and-ammonia-powered-ships-far-most-efficient-way-decarbonise-sector-%E2%80%93>

¹⁴ De huidige richtlijn uit 2003: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0096:en:HTML>

¹⁵ Nederland is ook lid van oa de Asian Infrastructure and Investment Bank, Asian Development Bank en de Inter-American Development Bank. <https://www.bothends.org/nl/Ons-werk/Dossiers/Pleiten-voor-goed-beleid-van-ontwikkelingsbanken/>